

CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA

Festes del Tura d'Olot

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals, elements i implantació de
la festa

1. Història de la festa

La veneració d'una imatge de Santa Maria en una primitiva capella aixecada en un costat de la vila d'Olot, ve de temps molt reculats. A la consuetud del Tura hi consta que el 1367 ja es celebrava la festivitat de la titular de la capella, venerada sota l'advocació del Tura, el dia 8 de setembre. L'origen del nom Tura ve d'una llegenda popular de l'època medieval. Aquesta llegenda diu que la imatge de la Mare de Déu va ser trobada per un bou (un tura) del mas Caritat.

Les primeres notícies fidedignes dels actes festius celebrats el 8 de setembre corresponen a l'any 1636. Aquell dia s'inaugurava un nou retaule a la capella del Tura. Les festes van començar el dia 6, dos dies abans de la festivitat de la Mare de Déu del Tura. En la darrera diada es va celebrar un ofici solemne amb el cant de dos cors. Després de dinar sortí la imatge de la Mare de Déu en processó, portada per quatre preveres, amb tabernacle i presidida per un penó blanc i diversos cavallers. També s'explica que durant aquells dies de festa es van entonar "seguidilles", es va ballar a la plaça, la tropa féu diversos trets amb els arcabussos en senyal de festa i es van fer córrer bous, la carn dels quals va ser posada després a la venda.

El 1803, a instància d'alguns devots i els pabordes del Tura es decidí la creació de la "vintiquatrena" de la confraria de la Mare de Déu del Tura. Aquesta entitat assumiria des de llavors les funcions d'organitzador de la festa. L'any 1850 s'estableix ja un programa d'actes que inclou, durant els dies 7, 8 i 9 de setembre, la cercavila i el ball de gegants, l'ofici solemne, la processó, les completes, ball de contrapassos, cursa de braus, focs d'artifici, i el ball pla, entre d'altres. Aquest és l'esquema bàsic d'actes que s'ha mantingut fins a l'actualitat, amb els canvis propis del pas del temps i de l'evolució que experimenta tota festa viva. L'any 1859 es produeix una nova restauració de les festes, ja convertides en la Festa Major d'Olot, i a partir d'aquest any, és el propi Ajuntament qui es fa càrrec de l'organització, de manera ininterrompuda fins als nostres dies.

Des de l'any 1984 el nom oficial de les Festes de la Mare de Déu del Tura passa a ser el de Festes del Tura d'Olot.

2. Característiques actuals, elements i implantació de la festa

Actualment, les Festes de la Mare de Déu del Tura, es celebren seguint el model vigent a mitjans del segle XIX, al voltant dels dies 7, 8 i 9 de setembre.

Combina actes de tota mena com l'ofrena floral a la Mare de Déu del Tura, la Missa Solemne i la Processó, es fan revetlles, el concurs de carrosses o "*Cos Iris*", focs d'artifici, la sortida de la faràndula olotina, les sardanes que tenen lloc al Firal, els balls de festa, la "*Tornaboda*", correfoc i el correbou...

La música dins les Festes del Tura és molt important. Es programen més de 50 concerts musicals procurant abraçar totes les edats i tots els gustos (pop, rock, hip-hop, tecno, havaneres, balls de saló, skà, rumba catalana, cobles, música tradicional, clàssica, batucades...) Gairebé cada dia hi ha 4 o 5 escenaris en funcionament de manera simultània a diferents punts cèntrics de la ciutat, de manera que es provoca una circulació del públic en funció dels seus gustos o preferències.

A Olot, hi ha barraques de Festes des de principis dels anys 80 del segle passat. En principi, a diferència d'altres ciutats, s'han volgut mantenir les barraques a la zona més cèntrica de la festa, al Firal. En aquest espai públic, es poden instal·lar un total de 10 barraques per a la

venda d'entrepans i begudes. S'estableixen unes bases per a l'adjudicació de barraques perquè les entitats de la ciutat, clubs, penyes o associacions sense ànim de lucre puguin finançar les seves activitats anuals.

7 de setembre.

Sol ser el primer dia de festa, però és el calendari el que marca el dia d'inici. Surt la cercavila amb tota la imatgeria festiva de la ciutat encapçalada per la faràndula olotina (gegants, cap de lligamosques, cabeçuts i cavallets). Tot seguit al santuari del Tura es fa el cant de la Salve i l'ofrena floral a la patrona de la ciutat. Posteriorment des del balcó de l'Ajuntament es fa el pregó de Festes.

8 de setembre.

El dia de la festa major. Missa solemne concelebrada al santuari del Tura. Processó amb la Verge del Tura amb l'acompanyament de la faràndula. Al migdia ball de la faràndula a la plaça Major.

10 de setembre.

Pel matí correbou organitzat per l'empresa concessionària de la plaça de Braus.

11 de setembre.

Concurs de les carrosses amb comparsa i batalla de flors.

12 de setembre.

Al migdia ball de la faràndula a la plaça Major. Per la tarda la Tornaboda, acte que consisteix en una berenada molt popular en un dels llocs més emblemàtics dels afores d'Olot, les Fonts de Sant Roc.

Al vespre espectacle pirotècnic i cercavila nocturna de la faràndula. Ball dels gegants a la llum de les espelmes i de la resta de la faràndula a la Plaça Major. De fet, es tracta d'un ball nocturn dels gegants que es realitza a la llum de les espelmes del públic (instaurada l'any 1995 és avui un dels actes més apreciats). Acabats els balls, s'inicia la cercavila que portarà els gegants fins al davant de l'església del Tura. Tot el públic farà un silenci sepulcral per cantar els goigs a la Mare de Déu del Tura. Acabats els goigs, es reprèn la cercavila fins a l'Hospici, on els elements de la faràndula es tancaran fins a l'any següent.

ELS ELEMENTS DE LA FESTA

La faràndula de la ciutat

Està constituïda pels gegants, el cap de lligamosques, els cavallets i els cabeçuts. És la que es considera pròpia de tot el municipi, a diferència de la resta d'elements que poden ser de barris concrets o d'associacions d'Olot.. Aquesta faràndula només es pot veure junta, un cop a l'any, per les Festes del Tura.

L'ordre dels balls a la Plaça Major és el següent; primerament ballen els cabeçuts, després els gegants i finalment, els cavallets. A la Plaça, sempre es fa l'entrada per l'extrem superior del carrer Major. Un cop al centre de la Plaça, cada element ocupa el seu lloc tradicional mentre no li toca ballar. Així, els cabeçuts solen ocupar la renglera de la banda de l'Europa. Els cavallets solen asseure's en dues files a cada banda dels altres dos extrems de la Plaça. Els gegants, solen ocupar un dels angles al costat de l'escenari dels músics. Durant les

festes ballen tres vegades, el 8 de setembre, dia de la festa major, el diumenge al migdia i el darrer dia de les Festes a la nit.

Els gegants

La presència d'un gegant a Olot està documentada per Corpus de l'any 1521, i aquesta figura ja es feia ballar. La geganta està documentada del 1609.

La construcció dels anomenats gegants vells, i que són els anteriors als actuals, va ser encarregada pels pabordes del santuari del Tura l'any 1817. Aquests gegants sembla ser que podrien ser obra del reconegut escultor Ramon Amadeu. Els caps i els braços d'aquesta parella de gegants es conserva al Museu Comarcal de la Garrotxa.

Els gegants actuals es van estrenar pel Corpus de l'any 1889 i els bustos del gegant i la gegantessa (a Olot no és geganta sinó gegantessa) són obra dels escultors Miquel Blay i Celestí Devesa respectivament. La construcció es va fer sota la direcció artística de Josep Berga i Boix.

Per les Festes del Tura són l'element més esperat per tota la població. Són els encarregats d'obrir la cercavila del primer dia de les Festes amb tota la faràndula olotina. També són els encarregats de tancar la festa cada any amb el darrer ball, en aquest cas nocturn, i la darrera cercavila o processó de final de festa. D'altra banda, a part de les cercaviles, fan el seu ball ancestral a les 12 en punt del migdia el dia 8 de setembre i el diumenge de Festes.

El ball té dues coreografies diferents que es ballen al so de la mateixa partitura. En la primera, els gegants ballen un al costat de l'altre a cada costat de la plaça Major i recorren els quatre cantons que es troben al mig. En la segona, ballen plegats a cada costat de la plaça durant una curta estona; el gegant marxa i la geganta el va a buscar. La partitura s'interpreta amb instruments de cobla.

El cap de Lligamosques

És un altre dels elements de la faràndula de la ciutat. L'antecedent del cap de Lligamosques actual el trobem en l'inventari de béns comunals de 1678, tot i que el nom de Lligamosques pròpiament, no el trobem esmentat fins a l'any 1760. L'actual cap de Lligamosques va ser l'adaptació d'un cap, obra de Ramon Amadeu, que es conserva a la casa que la família Bolòs té al carrer Major d'Olot. Segons la llegenda popular se li untava el cap amb mel per atraure les mosques i així no molestaven a la gent que anava a la processó. El 1993 es féu una rèplica en fibra de vidre de manera que l'original quedà dipositat al Museu Comarcal.

Els cabeçuts

És el nom popular dels nans o capgrossos d'Olot. Sortiren per primera vegada el 1902 tot i que en el programa de les Festes del Tura del 1859 s'anuncia un ball de nans. Són 9 caps ben diferents els uns dels altres i amb uns trets facials destacables. Dansen per parelles- excepte el capità- i fan el ball nou i el ball vell, amb la mateixa música i dues coreografies diferenciades. La música és obra del mestre Joan Casanovas, músic i director de l'antiga Banda Municipal d'Olot. En el primer ball, es col·loquen encarats en dues fileres mentre el capità passa per entremig fent ziga-zagues i després passa per la part exterior. En el segon, els cabeçuts es posen en rodona i el capità al mig. Només surten al carrer i ballen per les Festes del Tura. El 1991 el taller de Sants de l'Art Cristià en va fer una còpia en fibra de vidre i el 1997 es varen estrenar uns nous vestits, còpia dels models que duïen als anys 60.

Els caps originals van quedar dipositats al museu. En les cercaviles obren la comitiva de la faràndula de la ciutat. Cada cap porta una corona metàl·lica i els balladors porten una llança a la mà amb un banderí de dos colors. Amb les cares estrofolàries i els trets de fisonomia sobresortits.

Els cavallets

L'any 1601 s'esmenta per primera vegada l'existència d'uns cavallets que varen participar en la canonització de Sant Raimon de Penyafort. Al cap de divuit anys varen ballar per commemorar el decret papal de 1617 i fins el 1748 no en tenim notícia, en què participen en la processó amb motiu de la inauguració del nou temple de la Mare de Déu del Tura. Els cavallets tal com els coneixem avui, van sortir per primera vegada el 1904 i són obra de Francesc Estorch i fill. El 1990, el taller de l'Art Cristià en va fer una rèplica exacta amb fibra de vidre, material menys pesant que la pasta de taller original. Els originals avui són dipositats al museu.

En total són 8 cavallets i el capità i executen dos balls, per parelles, dirigits pel capità. La música sembla ser que és treta parcialment de l'òpera de Weber Der Freischüt (el caçador furtiu). En el primer ball es col·loquen alternativament del dret al revés. I en el segon es col·loquen en rotllana amb el capità al mig que va marcant les coreografies a seguir. El públic segueix el ball picant de mans al ritme marcat per la música.

El Concurs de Carrosses

Es va organitzar per primer cop l'any 1927 amb el nom de la Batalla de les Flors. Durant molts anys ho va organitzar el Centre Catòlic, entitat molt arrelada a la ciutat d'Olot i fundada al 1878. Aquesta entitat el va seguir organitzant fins a finals dels anys 90. Aleshores, el relleu va passar al Centre d'Iniciatives Turístiques d'Olot, entitat sense ànim de lucre que es va constituir el 1964. Durant l'acte, que en els darrers anys es fa entorn de la Plaça Clarà, les diferents carrosses i comparses fan dues voltes exhibint la carrossa i les seves coreografies. A la tercera volta comença la batalla de confetti entre el públic i els participants de les carrosses. Les carrosses han d'estar elaborades amb boles de papers de colors, d'aquí el nom de batalla de les flors. També hi ha premis per a les millors comparses i a les millors carrosses.

El Correbou

Les primeres referències del correbou a Olot són del 1636, en què es corria el bou al capdamunt del Firal, tancant mínimament els accessos d'alguns carrers. Les referències a aquest acte es van fer intermitents en el temps fins que cap als anys vuitanta, del segle XX, es recupera el correbou amb molt d'èxit pels carrers del voltant de la plaça de Braus. Ara bé, en els darrers anys, per temes de seguretat, s'ha passat de córrer els bous al carrer i acabar tancant-los a la plaça, a fer tot el correbou directament a l'interior de la plaça de Braus.

3. Fonts de Consulta

- web: <http://festesdeltura.olot.cat>
- Memòria documentada de l'Àrea de Festes de l'Ajuntament d'Olot, 27 de maig de 2010. Carles Batlle i Joaquim Monturiol.

- Informe del sr. Josep Murlà i Giralt presentat l'any 1996 per documentar la Festa per a la seva declaració com a FTIN.
- Interlocutors: Jordi Serrats i Miquel Roca de l'Ajuntament d'Olot.

Barcelona, 23 de juliol de 2010